

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет філософії та суспільствознавства

“Затверджено”

на засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М.П. Драгоманова
протокол № 3 від “01” березня 2021 р.
Голова Приймальної комісії

_____ Андрущенко В.П.

“Рекомендовано”

Вченою радою Факультету філософії та
суспільствознавства
протокол № 5 від “23” грудня 2020 р.
Голова Вченої ради

_____ Дробот І.І.

Програма вступного фахового випробування

з Філософії

для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства,
при вступі на навчання для здобуття ступеня **бакалавра**
на базі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста

спеціальність 033 – Філософія

Київ - 2021

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ПРОГРАМИ СПІВБЕСІДИ

Співбесіда - це коротке опитування, як правило у письмовій формі, метою якої є виявлення потенціалу абітурієнта для навчання за спеціальністю 034 – «Філософія». В основу змісту співбесіди покладено базове підґрунтя філософської освіти студентів напряму підготовки «філософія». Абітурієнт повинен вміти аналізувати світогляд, його структурні елементи й історичні типи, особливості зв'язку світогляду з філософією; розкривати характерні риси філософського типу мислення, на відміну від міфологічного, на прикладах становлення давньокитайської, давньоіндійської і давньогрецької філософії; давати розуміння філософії з погляду таких підходів: етимологічного (софійного), світоглядно-теоретичного, предметного, сайєнтичного, антропологічного, екзистенціального, семіотичного; визначати відмінність між східною і західною світоглядно-філософськими парадигмами; відмінності між раціональними, нераціональними та ірраціональними рисами міркування; розглядати структуру філософського знання і відповідні ключові проблеми, поняття і концепти; відмінності між теоретичним знанням, метафізикою, філософією і наукою. Співбесіда з філософії дає змогу перевірки теоретичного осмислення основних філософських ідей в історичному розвитку.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ СПІВБЕСІДИ

Фахова комісія аналізує результати співбесіди методом експертної оцінки й колегіально приймає рішення: про «рекомендовано до зарахування» або «не рекомендовано до зарахування», з урахуванням співбесіди з мови (української, російської).

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ СПІВБЕСІДИ

3.1. Філософія як явище духовного життя суспільства. Свідоме та духовне життя суспільства. Практичність філософії. Поняття трансцендентного трансцендентального. Філософія та філософування. Смесложиттєві чинники філософування. Історичні витoki філософування. Філософія та епоха. Історична спадкоємність філософії. Реальність філософії. Поняття філософеми. Філософічність мудрості. Мудрість здорового глузду та мудрість розуму. Філософія як любов до мудрості. Кант про відношення мудрості та філософії.

3.2. Філософемність світогляду. Витoki філософії. Світогляд як система поглядів, знань, цінностей, вірувань і переконань. Чуттєво-емоційні та вольові елементи світосприйняття і світовідношення. Предметно-світоглядне відношення: світ-людина-суспільство. Світогляд як основа розуміння і поведінки. Міфологічні та релігійні елементи світогляду. Роль символічного у житті людини. Буденний і теоретичний світогляд, його рівні і типи. Особисте, індивідуальне, загальне і суспільне у світогляді. Філософія як теоретичний вираз світоглядного ставлення до світу і теоретична форма самосвідомості людини. Східна парадигма філософії: світогляд та філософські ідеї у культурах Стародавньої Індії та Китаю. Західна парадигма: Досократівська доба античної філософії. Натурфілософія: від хаосу до космосу. Проблема першооснови буття. Філософія як розперсоніфікація світу. Джерела античного космоцентризму. Відкриття Логосу й обґрунтування раціональної теоретичної аргументації. Сократ і класична антична філософія. Епістемологічна основа західної парадигми мислення і життя.

Тема 2. Структура пізнавального процесу. Парадокси пізнання. Основне питання гносеології про межі і можливості пізнання. Гносеологічні позиції дослідника: гносеологічний оптимізм, агностицизм, скептицизм. Пізнання і межі людського життя. Три

змістових аспекти пізнання: інформативний, вольовий, смисловий. Парадокси пізнання. Безмежність пізнання. Межа між знанням і незнанням. Вихідна основа пізнавального акту: подібне пізнається через подібне, протилежне через протилежне. Види пізнання: життєво-досвідне, мистецьке, наукове, релігійно-містичне, екстрасенсивне. Структура пізнання: суб'єкт, об'єкт, предмет. Зв'язок структурних елементів. Джерела знання. Рівні та форми пізнання: чуттєвий (форми: відчуття, сприйняття, уявлення); раціонально-логічний (форми: поняття, судження, умовиводи), синтезувальний (форми: експеримент, досвід, практика). Поняття істини у філософії.

3.3. Філософія Стародавнього світу. Умови формування та загальні риси філософії Стародавності. Передфілософія в Стародавній Індії. Веди, Упанішади, Араньяки. Махабхарата і Рамаєна. Особливості ведичної релігії, її трансформація під впливом суспільних змін в епоху «бродіння умів». Ортодоксальні даршани; санкх'я, йога, ньяя, вайшешика, міманса, веданта. Неортодоксальні філософсько-релігійні вчення: чарвака-локаята, джайнізм, буддизм. Зародження філософії у Стародавньому Китаї. Давньокитайська міфологія та епос. Епоха «царств, що борються». Конфуцій про підстави суспільного порядку. Мудрість і суспільна гармонія. Даосизм про начала буття та ідеал мудреця. Метафізика, праксеологія і антропологія даосизму. Роль освіти в Стародавньому Китаї. Антична філософія, її витоки та особливості. Міф і логос. Соціальні передумови еволюції міфу до логосу. Досократична філософія. Мілетська школа (Фалес, Анаксимандр, Анаксимен). Піфагор та піфагорійська школа. Філософія Геракліта Ефеського. Елейська школа (Ксенофан, Парменід, Зенон, Мелісс). Філософські погляди Емпедокла і Анаксагора. Атомістична школа (Левкіпп, Демокріт та інші). Софістика. Сократ та становлення античної філософської класики. Сократичний переворот в філософії, його зміст. Сократичні школи. Головні проблеми і розділи філософії Платона. Принцип софійності. Діалог і діалектика. Антропологія, психологія і соціологічні погляди. Платонівська Академія. Філософська система Аристотеля, його метафізика, антропологія, соціологія і методологія. Епістемний принцип. Метафізика і формальна логіка. Лікей, Елліністична та римська філософія. Епоха еллінізму, її особливості. Головні школи елліністичної і римської філософії. Стоїцизм: Сенека, Епіктет, Марк Аврелій. Епікуреїзм: Епікур, Лукрецій Кар. Скептицизм: Піррон, Секст Емпірик. Неоплатонізм: Плотін, Порфірій, Ямвліх, Прокл. Вплив неоплатонізму на розвиток християнської середньовічної філософії. Антична освіта і головні типи навчальних закладів. Місце філософії в античній освіті.

3.4. Філософування в епоху Середньовіччя. Середньовічна культура, її релігійні і світські виміри. Релігійний ґрунт середньовічної філософії. Особливості її проблематики. Монотеїзм і креаціонізм. Тринітарна проблема. Час і вічність. Одкровення і знання. Віра і розум. Проблема теодицеї. Антропологічна проблематика. Есхатологічні питання. Про періодизацію середньовічної філософії. Апологетика, її філософський зміст. Іустин Мученик, Татіан Сірієць, Квінт Тертуліан особливості їхнього бачення метафізичних і антропологічних проблем. Александрійські апологети -Климент і Оріген. Доктрина трьох смислів Біблії. Східна та західна патристика у пошуках філософських засад. Каппадокійські отці церкви - Василій Великий, Григорій Нісський, Григорій Назіанін. Звернення до неоплатонізму як засобу розв'язання теологічних питань. Західні патристи - Амвросій, Ієронім, Аврелій Августин, їхні філософські знахідки. Псевдо-Діонісій Ареопагіт і містична теологія. Філософські орієнтації ранньої схоластики. Феномен школи. Філософські питання організації освітнього процесу. Схоластика. Універсальні поняття як начала систематизації знань і їх викладання. Реалізм (Іоанн Скот Еріугена, Ансельм Кентерберійський). Номіналізм (Іоанн Росцелін, П'єр Абеляр). Розквіт та криза схоластичної філософії. Феномен університету, його особливості у порівнянні з Академією, Ліцеєм, Школою. Фома Аквінський, його погляди на головну проблематику схоластики. Реакція на томізм. Іоанн Дуне Скот, Вільям Оккам та інші. Пізньосередньовічна містика. Спекулятивні і морально-практичні течії в релігійній містиці. Сутність містики. Західна містика пізнього середньовіччя (Іоганн (Мейстер) Екхарт, Генріх Сузо). Філософська проблематика в культурі Київської Русі. Особливості світогляду давніх слов'ян. Східні та західні впливи на києворуську культуру і філософствування. Метафізичні,

гносеологічні, натурфілософські, антропологічні і філософсько-історичні уявлення. Головні літературно-філософські пам'ятники, їх автори.

3.5. Філософія Відродження. Ренесанський гуманізм та індивідуалізм. Данте, Петрарка, їх роль у популяризації античної культури. Концепції «громадянського гуманізму». Стиль мислення і життя гуманістів епохи Відродження. Спроба Л.Валли відродити епікуреїзм та гедоністичний індивідуалізм. Неоплатонізм, піфагореїзм та ареопагітика у творчості М.Кузанського. Флорентійська Академія. Соціальні теорії (М.Макіавеллі, Т.Мор, Т.Кампанелла та ін.). Гуманістичні ідеї Еразма Роттердамського. Природознавчі досягнення М. Коперніка, Й.Кеплера, Парацельса, Тіхо де Браге. Злам середньовічного уявлення про Землю як центр універсуму і про людину як царя природи. Пантеїзм Дж. Бруно. Скептицизм М.Монтеня. Значення національних мов і традицій у становленні нового світобачення. Розповсюдження передренесанських ідей на території України. Неоплатонізм, ареопагітика, ісихазм та аристотелізм, роль київських книжників в їх асиміляції. Популяризація гуманістичних ідей (Ю.Дрогобич, М.Русин, Ст.Оріховський та ін.). Острозька школа. Полемісти раціоналістичного спрямування (М.Смотрицький, С.Зизаній, Л.Зизаній). І.Вишенський як полеміст, його протестантсько-містичні орієнтації. Філософування в братських школах. Києво-Печерська гімназія.

3.6. Філософські пошуки Нового часу. Особливості епохи. Новий час і Бароко. Формування нової парадигми філософствування. Наукова революція XVII ст. та проблема методу пізнання. Механіцизм, раціоналізм та емпіризм. Натуралістична антропологія Фр.Бекона, розробка нової моделі науки, емпіричного методу і розкриття причин помилок у пізнанні. Механістичний матеріалізм Т.Гоббса, його вчення про державу. Р.Декарт про самосвідомість як сутнісну властивість людини, про метод пізнання, Психофізична проблема. Раціоналізм Декарта, його послідовники. Б.Паскаль про можливості та межі розуму. Поняття субстанції в філософії Б.Спінози. Структура світу і структура розуму. Розум і пристрасті. Необхідність, творчість, свобода. Монадологія В.Лейбніца. Проблема несвідомого. Особистіший вимір буття. Свобода, вибір, теодицея. Лейбніц і Ст.Яворський. Х.Вольф, Х.Баумайстер їх вплив на філософську освіту в Київській академії. Д.Локк і його критика теорії вроджених ідей Декарта. Людська душа і проблеми її виховання. Філософія Локка і освіта. Суб'єктивно-ідеалістичні теорії XVIII ст. П.Бейль, Д.Берклі, Д.Юм. Проблема людини в філософії Просвітництва. Монтеск'є, Вольтер, Руссо. Французькі матеріалісти XVIII ст. про людину як складну машину. Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках. Українське просвітництво і Києво-Могилянська академія. Загальноосвітні і філософські курси. Вплив КМА на філософську думку українського та інших народів (Ф.Прокопович, С.Яворський, Г.Кониський, І.Гізель та ін.). Г.Сковорода, його життя та філософія. Співвідношення теорії і практики. Самопізнання. Тлумачення Біблії. Антитетичний метод у філософії Г.Сковороди. Теорія пізнання. Світ, матерія, Бог. «Філософія серця». «Внутрішня людина». Концепція «сродної» праці. Есхатологічні погляди Г.Сковороди.

3.7. Розквіт та криза класичної філософії. Просвіта, романтизм, класицизм в європейській культурі. Передумови зародження класичної філософії. Німецьке просвітництво, його особливості: Лессінг, Шіллер, Гете. Ляйбніцеанство і вольфганство. Роль середньовічної містики і протестантизму. Романтизм, його вплив на філософствування. Специфіка і місце німецької класичної філософії в історії філософської думки. І.Кант, два періоди його творчості. Сутність «коперніканського перевороту». Головні питання, що цікавили Канта в критичний період. Метафізика і наука. Межі метафізики. Гносеологія і антропологія. Людина як громадянин світів природи, свободи і краси. Теоретичний і практичний розум, здатність судження. Агностицизм І.Канта. Суб'єктивний ідеалізм Й.Г.Фіхте, його полеміка з Кантом. Три підстави «Науковчення». Ф.В.Й.Шеллінг, головні проблеми та періоди його творчості, Натурфілософія і об'єктивний ідеалізм Шеллінга. Система трансцендентального ідеалізму, її підрозділи і проблеми. Абсолютний ідеалізм Г.В.Ф.Гегеля, його «енциклопедія філософських наук». Натурфілософія і філософія духу. Антропологічні погляди Гегеля, його філософія

історії. Л.Фейербах як критик гегельянства. Антропологічний матеріалізм Фейербаха, його натурфілософія і антропологія. Романтизм в Україні, його стосунки з класикою. Проникнення ідей німецької класичної філософії в Україну в першій половині XIX ст.: ГГ.Лодій, Й.Шад, Д.Велланський (Кавунник), А.Дудрович, М.Максимович, та інші. Два напрями професійної (класичної) філософії в Україні XIX-XX ст. - духовно-академічний і університетський. І.Скворцев, М.Карпов, Й.Міхневич, П.Авсенев, О.Новицький, С.Гогоцький, П.Юркевич, П.Ліницький, О.Гіляров, Г.Челпанов, О.Козлов, М.Трубецький, В.Зеньковський, Г.Шпет. Філософська творчість українських письменників та вчених. Т.Шевченко, М.Драгоманов, І.Франко, Л.Українка, А.Вернадський та інші.

3.8. Посткласична та постнекласична філософія XIX-XX ст. Криза класицизму як соціокультурного явища. Нігілізм. Особливості кризи класичної філософії. Філософська класика як передумова прсткласичних філософських доктрин, або філософії модерну, А. Шопенгауер як критик гегельянства і фундатор філософії життя. Світ як воля і уявлення. Ірраціоналізм і песимізм. Імморалізм, переоцінка цінностей, нігілізм, воля до влади у творчості Ф. Ніцше. Ідеал надлюдини. Ідея вічного повернення. Інтуїтивізм, А. Бергсона, його «Творча еволюція». Віталізм і філософія історії О. Шпенглера. Ідеї філософії життя у творчості В. Дільтея., Позитивізм О. Конта, Г. Спенсера, його антиметафізична спрямованість. Позитивізм і постпозитивізм; «реальна» освіта як антиподи класицизму. Другий позитивізм на рубежі XIX-XX ст. Неопозитивізм. Віденський гурток (М. Шлік, Р.Л. Карнап, Ф. Франк, О. Нейрат). Львівсько-Варшавська школа (К. Твардовський, О. Айдукевич, А. Тарський) Роль Б. Рассела і Л. Вітгенштайна у розвитку позитивізму. Постпозитивізм (М. Бунге, Д. Армстронт, У. Солларс, К. Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фейєрабенд, С. Тулмін та ін.). Передумови становлення марксизму та його філософії. Проблема відчуження людини, її пригноблення, і свободи, ідея самозвільнення індивідів. Соціально-практична орієнтація марксистської філософії. Нова концепція соціального буття. Категорія практики. Ідея принципової відмінності буття та свідомості. Два типи суспільних відносин. Поняття ідеології як перетвореної форми свідомості. Суспільний поступ як природно-історичний процес, його закони та суб'єкт. Походження людини. Матеріалістичне розуміння історії. Револьюційність практики як засобу досягнення комуністичного ідеалу. Концепція матеріалістичної діалектики, її зміст. Роль Г.В. Плеханова і російських марксистів у пропаганді марксистської філософії. Бачення філософії марксизму В.І. Леніним. Діалектична методологія пізнання. Вплив марксистської філософії на інші філософські доктрини. Сучасна марксистська філософія про людину, її сутність та буття. Л. Альтюссер про антропологічну орієнтацію «молодого» Маркса. Марксизм і Франкфуртська школа. (М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас, Е. Фромм). Особливості онтології людського буття за Д. Лукачем. Розвиток діалектико-матеріалістичної філософії в сучасних умовах. Зародження екзистенціалізму. Екзистенціалізм С. К'єркегора як заперечення зведення людини до часткового моменту абсолютної ідеї. Людина як духовна істота, здатна до вибору і самовизначення. Проблема екзистенціальної істини. Екзистенціалізм М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, А. Камю, К. Ясперса. Головна антропологічна проблема екзистенціалізму. Людина в загальній структурі буття. Сенс існування. Трансценденція. Проблема свободи. Екзистенція і комунікація. Російськомовний екзистенціалізм. Екзистенціальні тенденції Київської філософської школи (Л. Шестов, М. Бердяєв, С. Булгаков та ін.). Проблема синтезу екзистенціалізму з марксистською філософією. Неокантіанство і Кант. Марбургська школа неокантіанства (Г. Коген, П. Наторп), розробка логіки і філософії науки. Баденська (Фрайбургська) школа (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт). Розрізнення наук і проблема методології. Ідея несвідомого і психоаналіз З. Фрейда. Структура психіки за Фрейдом. Психоаналітична антропологія людського буття. Феноменологія несвідомого. Психоаналіз і проблема антропосоціогенезу. Неофрейдизм. А. Адлер про суспільну природу підсвідомого. Проблема душі сучасної людини, психіка з енергетичної точки зору, структура і архетипи колективного несвідомого у філософії К. Юнга. Поняття «соціального характеру» у філософії Е. Фромма. Любов як найвища цінність. Антропологічна філософія. М. Шелер про природу людини та її

місце у Всесвіті, Послідовники Шелера в пошуках сутнісних рис людини (Г. Плеснер, А. Гелен). Феномен людини в християнському еволюціонізмі П. Тейяра де Шардена. Структурна антропологія К. Леві-Строса. Еволюція релігійної філософії у XX ст. Неотомізм, його антропоцентрична переорієнтація. (Я. Бохенський, К. Войтила, Е. Жільсон, Д. Мерсьє та ін.). Проблема співвідношення віри, знань і цінностей у житті людини. Персоналізм. Особа як унікальна суб'єктивність, шляхи її самореалізації. Філософські погляди П. Флоренського та С. Булгакова. «Діалектична теологія». «Інтеграційний гуманізм» Ж. Марітена. Метафізика Е. Корета. Прагматизм. Ч. Пірс про діяльну активність. Радикальний емпіризм У. Джеймса. Досвід, віра, істина. Критерії істини. Метафізика прагматизму. Інструменталізм Дж. Дьюї. Прагматизм, марксизм, герменевтика. Зародження феноменології (Ф. Brentano). Феноменологічна філософія про світ як основу суб'єктивності. Вплив феноменології на філософську антропологію (М. Шелер, М. Бубер), неотомізм, персоналізм, екзистенціалізм, герменевтику. Філософські погляди Г. Шпета, С. Франка, Д. Чижевського. Особливості феноменологічної методології. Філософська герменевтика, її витoki. Ф. Шлейєрмахер про природу розуміння. В. Дільтей про герменевтику як методологію історичного пізнання. Г.-Г. Гадамер, його «Істина і метод». Герменевтика як практика осмислення. Складові герменевтичної практики. Герменевтичні погляди К. Апеля, П. Рікера. Структуралізм. К. Леві-Строс про несвідомі структури розуму. М.Фуко: від археології знання до генеалогії влади. Еволюція структуралізму. Пост-структуралізм і філософія «постмодерну» (Х. Блум, Ж. Делез, Р. Барт, Ж. Дерріда, Ж. Ліотар та ін.).

3.9. Історія української філософії.

Філософська проблематика в культурі Київської Русі. Особливості світогляду давніх слов'ян. Східні та західні впливи на киеворуську культуру і філософствування. Метафізичні, гносеологічні, натурфілософські, антропологічні і філософсько-історичні уявлення. Головні літературно-філософські пам'ятники, їх автори. Розповсюдження передренесанських ідей на території України. Неоплатонізм, ареопагітика, ісихазм та аристотелізм, роль київських книжників в їх асиміляції. Популяризація гуманістичних ідей (Ю. Дрогобич, М. Русин, Ст. Оріховський та Ін.). Острозька школа. Полемісти раціоналістичного спрямування (М. Смотрицький, С. Зизаній, Л. Зизаній). І. Вишенський як полеміст, його протестантсько-містичні орієнтації. Філософствування в братських школах, Львівська, Київська, Луцька школи. Кисво-Печерська гімназія. Особистіший вимір буття. Свобода, вибір, теодицея. Лейбніц і Ст. Яворський. Х. Вольф, Х. Баумайстер їх вплив на філософську освіту в Київській академії. Українське просвітництво і Києво-Могилянська академія. Загальноосвітні і філософські курси. Вплив КМА на філософську думку українського та інших народів (Ф. Прокопович, С. Яворський, Г. Кониський, І. Гізель та ін.). Г. Сковорода, його життя та філософія. Співвідношення теорії і практики. Самопізнання. Тлумачення Біблії. Антитетичний метод у філософії Г. Сковороди. Теорія пізнання. Світ, матерія, Бог. «Філософія серця». «Внутрішня людина». Концепція «сродної» праці. Есхатологічні погляди Г. Сковороди. Романтизм в Україні, його стосунки з класикою. Проникнення ідей німецької класичної філософії в Україну в першій половині XIX ст.: Г.Г. Лодій, Й. Шад, Д. Велланський (Кавунник), А. Дудрович, М. Максимович, та інші. Неокантіанські ідеї в Україні (Г. Челпанов). Розповсюдження позитивізму в Україні (М. Драгоманов, В. Лесевич).. Класична освіта в Україні, її вплив на становлення класицизму в філософії. Два напрями професійної (класичної) філософії в Україні XIX-XX ст. – духовно-академічний і університетський. І. Скворцев, М. Карпов, Й. Міхневич, П. Авсенєв, О. Новицький, С. Гогоцький, П. Юркевич, П. Ліницький, О. Гіляров, Г. Челпанов, О. Козлов, М. Трубецький, В. Зеньковський, Г. Шпет. Філософська творчість українських письменників та вчених. Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, Л. Українка, В. Вернадський та інші. Національні культури та культура загальнолюдська. Філософія культури України. Сутність релігії. Структура і функції релігії. Духовний досвід: вільнодумство і релігія. Наука і релігія як альтернативні картини світу.

3.10. Проблематика буття (Онтологія, метафізика)

Проблематика буття. Особливість предмету метафізики. Неможливість однозначного

визначення предмету метафізики. Особлива риса всієї метафізики. Метафізика як думка про два світи. Співвідношення кінцевості і нескінченного. Витоки метафізичного знання. Подив і жах. Онтологія як зусилля проявити безумовність в слові. Історія виникнення поняття «онтологія». Різноманіття онтологій. Онтологічна проблема існування загальних понять – універсалій. Номіналізм і реалізм. Трансцендуючий континуум буття. Історичні досвіди розуміння буття. Свобода і необхідність. Несуперечливість свободи і необхідності. Свобода і природа. Буття як ідея. Оригінал і копія. Симулякр. Буття як матерія. Простір і час – загальні форми існування матерії. Річ, речовина і предмет. Свідомість як предмет раціональної психології. Метафізика тілесності. Метафізика духовності. Ідея Бога. Метафізика віри.

3.11. Проблематика знання (гносеологія, епістемологія, філософія науки)

Проблема пізнання. Пізнання і знання. Гносис і праксис в історії філософії. Межі і можливості людського пізнання. Гносеологія і епістемологія. Види знання: філософське, наукове, буденне. Критерії науковості. Моделі пізнавального процесу: раціоналізм, ірраціоналізм, емпіризм, містицизм. Позиції пізнання: гностицизм, агностицизм, скептицизм, інструменталізм, операціоналізм, конструктивізм, активізм, апіоризм, трансценденталізм, релятивізм, феноменалізм. Структурні складові пізнавального процесу: об'єкт, суб'єкт, мета, засоби результат. Рівні та форми пізнання. Джерела пізнавального процесу. Проблема істини в пізнанні. Істина і правда. Брехня і хиба. Предмет та функції філософії науки. Поняття науки, її суттєві ознаки та функції. Основні форми існування науки у сучасному суспільстві. Еволюційні та революційні зміни у розвитку науки. Поняття типів наукової раціональності. Філософія і наука: проблеми взаємозв'язку та взаємодії. Еволюція позитивізму як філософії науки. Постпозитивізм та постпозитивістські теоретичні моделі розвитку науки. Сучасні проблеми філософії науки. Предмет та функції методології науки. Поняття методу і методології наукового пізнання. Загальнонаукові методологічні принципи. Багаторівневість методології науки. Поняття та загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження. Експеримент. Теоретичні методи наукового дослідження. Метод «маєвтики». Міждисциплінарний підхід. Сучасні методологічні проекти.

3.12. Проблематика природи (натурфілософія, філософія екології)

Натурфілософія. Предмет та функції філософії екології. Філософія та екологія. Діалектика взаємозв'язку суспільства та природи. Поняття та виміри «середовища існування». Глобалістика. Напрямки та концепції екологічної філософії ХХ-ХХІ століття. Екологія людини. Соціальна екологія. Глобальна екологія. Екофемінізм, глибинна екологія. Екологія й політика. Екологічна етика. Екогуманізм та гуманізм. Екологічний анархізм. Екологічна утопія в художній літературі та кіно: філософське підґрунтя. Економіка сталого розвитку, зелена економіка. Цикли споживання. Дизайн для сталого світу. Екологічно-філософські засади архітектури та урбаністики. Екологічне мислення. Екологічна картина світу.

3.13. Проблематика людини і суспільства (філософська антропологія, соціальна філософія, філософія історії, філософія політики). Філософська антропологія, її походження, проблематика та функції. Місце філософської антропології в структурі філософського знання. Природні та метафізичні виміри людини. Про сутність та існування людини. Есенційні та екзистенціальні виміри людського. Людська бутійність як бутійність усвідомлена. Основні гіпотези антропогенезу. Творчість і самотворення людини. Досвід трансцендування. Людина і особистість. Призначення і унікальність людини. Ціннісні орієнтації особи. Життя та смерть людини як стимули розвитку релігійних та філософських проблем. Можливість – модус людського існування. Питання смислу людського буття. Сучасна людина в сучасній Україні. Соціальна філософія. Предмет та функції соціальної філософії. Поняття суспільства та його структура. Суспільство і природа. Людина і суспільство. Типи суспільств. Сучасні соціально-філософські парадигми. Поняття глобальних проблем розвитку суспільства. Глобалізація. Мультикультуралізм. Філософія історії. Сучасна філософія історії як самостійна галузь філософського знання. Християнська періодизація історії. Формаційний та цивілізаційний підходи. К. Маркс. О. Шпенглер. Сучасні періодизації історії. Д. Белл. В. Росту. О. Тоффлер. Проблема змісту історії.

Тлумачення спрямування історії античною філософією. Християнське розуміння змісту та спрямованості історії. Бл. Августин. Хіліазм (мілленаризм). Есхатологія. Месіанізм. Н. Макіавеллі. Утопічні вчення (Т. Мор, Т. Кампанелла). Теорія «суспільного договору». Т. Гоббс. Просвітницький підхід до історії. Вольтер. Ж.-Ж. Руссо. Й. Г. Гердер. Кант та Гегель про прогрес. А. Тойнбі. Новітня філософія у пошуках змісту та спрямованості історії. «Філософська віра» К. Ясперса. «Відкрите суспільство» К. Поппера. Р. Арон. Ідея «кінця історії» Ф. Фукуяма. Аналітична філософія історії. А. Данто. Наративна філософія історії. П. Рікер. Ф. Р. Анкерсміт. Г. Вайт. Політична філософія. Політична філософія як розділ філософії. Історія політичної філософії (Платон, Аристотель, Макіавеллі, Гоббс, Локк, Руссо, Маркс, Маркузе, Адорно, Фукуяма, Рансьєр тощо). Основні поняття політичної філософії. Політична філософія та сучасні геополітичні процеси. Природа «політичного». Міждисциплінарні зв'язки політичної філософії з політологією, економікою, соціологією, правом.

- 4. Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в НПУ імені М. П. Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.**

5. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ІСПИТУ

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Факультет філософії та суспільствознавства

Ступінь: бакалавр

Галузь знань: 03 – Гуманітарні науки

Спеціальність: 033 – Філософія

На базі ОКР: молодший спеціаліст

Вступне фахове випробування

Екзаменаційний білет № 7

1. Поняття світогляду. Міфологічні та релігійні елементи світогляду.
2. Досократична філософія.
3. Структура пізнання.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ ім. М.П. Драгоманова

Протокол № 3 від “01” березня 2021 р.

Голова фахової комісії _____ / _____ /

Підпис

Прізвище, ім'я, по-батькові

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абельяр П. История моих бедствий. / Пьер Абельяр. – М.: Издательство АН СССР, 1959. – 256 с.
2. Августин А. Исповедь / Аврелий Августин / Пер. с лат. М.Е. Сергеенко. Вступит. статья А. А. Столярова. – М.: «Ренессанс», СП ИВО – Сид, 1991. – 488 с.
3. Аквинский Ф. Сумма теологии / Фома Аквинский // Вопросы философии. – 1997. – № 9 – С. 156—162.
4. Аристотель. Метафизика / Аристотель / Сочинения в 4-х томах. Т.1. – М.: Мысль, 1976. – С. 63–368.
5. Аристотель. О душе / Аристотель / Пред.В.К. Сережникова, пер. и примеч. П.С. Попова. – М.: ГСЭИ, 1937. – 180 с.
6. Бекон Фр. Новый Органон / Френсис Бэкон // Сочинения: В 2-х тт. Т.2. – М.: Мысль, 1972. – С. 6 – 296.
7. Боэций. Утешение философией / Боэций / «Утешение философией» и другие трактаты. – М.: Наука, 1990. – С. 190 – 290.
8. Валла Л. Об истинном и ложном благе. О свободе воли / Лоренцо Валла. – М.: Наука, 1989. – 476 с.
9. Василий Великий. Беседы на Шестиднев / Василий Великий. – М.: Подворье Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 1999. – 259 с.
10. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. В 3-х томах Т.1. / Г.В.Ф Гегель. – М.: Мысль, 1970. – С. 75–136.
11. Гельвеций К. О человеке / Клод-Анри Гельвеций // Сочинения: В 2-х тт. Т.2. – М.: Мысль, 1974. – С. 5–568.
12. Гізель І. Твір про вся філософія. Трактат про душу загалом / Інокентій Гізель // Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Вид-во «Україна», 2000. – С. 137 – 141.
13. Гогоцький С.С. Філософський лексикон / Сильвестр Гогоцький// Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Вид-во «Україна», 2000. – 377 – 380.
14. Данте Алигьери. Божественная комедия / Пер. с ит., вступ. ст. и примеч. А. А. Илюшина. – М.: Б. и., 1995. – 800 с.
15. Декарт Р. Рассуждения о методе / Р. Декарт // Избранные произведения в 2-х тт. Т.1. – М.: Мысль 1989. – Т.1. – С. 250–296.
16. Дхаммапада. Сборник изречений Будды / Пер. с пали, введение и комм. В. Н. Топорова. – М.: Изд-во Восточной литературы, 1960. – 160 с.
17. Дионисий Ареопагит. Сочинения. Толкования Максима Исповедника / Дионисий Ареопагит. – СПб.: Алетейя; Издательство Олега Абышко, 2002. – 854 с.
18. Епікур. Лист до Геродота. Головні думки // Читанка з історії філософії. Філософія стародавнього світу. — К., 1992.
19. Иустин Философ. Антология I. Антология II / Иустин Философ // Ранние Отцы Церкви. Антология. Мужья апостольские о апологеты – Брюссель: Издательство «Жизнь с Богом», 1988. – С. 271–365.
20. Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать / Іларіон Київський // Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Видавництво «Україна», 2000. – С. 40 – 47.

21. Кант И. Критика чистого разума / Иммануил Кант // Сочинения. В 8-ми т. Т. 3. – М.: Чоро, 1994. – С.5–622.
22. Києво-Печерський Патерик/ Пер. із церковносл. М. Кашуба і Н. Пікулик. – Львів: Свічадо, 2007. –192 с.
23. Конфуций. Лунь-юй / Конфуций // Древнекитайская философия. Собрание текстов в 2-х тт. Т.1. – М.: Мысль, 1972. – С. 139–174.
24. Кузанский Н. Об ученом незнании / Пер. В.В. Бибихина / Николай Кузанский // Сочинения: В 2-х тт. Т.1. – М.: Мысль 1979. – С. 47–184.
25. Лао-цзи. Дао де цзин / Лао-цзи // Древнекитайская философия. Собрание текстов в 2-х тт. Т.1. – М.: Мысль, 1972. – С.114–138.
26. Лейбниц Г. В. Монадология / Пер. с франц. Б.П. Боброва / Г.В.Ф. Лейбниц // Сочинения: В 4-х тт. Т.1. – М.: Мысль, 1982. – С. 413–429.
27. Ліницький П. Загальний погляд на філософію / Петро Ліницький // Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Вид-во «Україна», 2000. – С. 372–377.
28. Марк Аврелій. Наединці з собою: Роздуми / Марк Аврелій / Пер. з давньогрец. Р. Паранько. – Львів: Літопис, 2007. – 212 с.
29. Мирандола Пико делла. Речь о достоинстве человека / Перевод и вступительная статья Л. Брагиной / Джовани Пико делла Мирандола // Эстетика Ренессанса. Антология: В 2-х тт. Т.1. / Сост. и науч. ред. В. П. Шестаков. – М.: Искусство, 1981. – С. 248 – 341.
30. Монтень М де. Опыты. Избранные главы / М. де Монтень / Пер. с фр. / Сост., вступ. ст. Г. Косикова; Примеч. Н. Мавлевич. – М.: Правда, 1991. – 656 с.
31. Ориген. О началах. Против Цельса / Ориген. – СПб.: Библиополис, 2008. – 792 с.
32. Паскаль Б. Мысли / Блез Паскаль / Пер. с фр., вступ. статья, коммент. Ю. А. Гинзбург. – М.: Изд-во имени Сабашниковых, 1995. – 480 с.
33. Платон. Государство / Платон / Собрание сочинений в 4 т. Т.3 /Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Авт. вступ. ст. и ст. в примеч. А. Ф. Лосев; Примеч. А. А. Тахо-Годи. – М.: Мысль, 1994. – С. 79–420.
34. Платон. Бенкет / Платон / Пер. з давньогрец. У. Головач // ДУХ І ЛІТЕРА. – 2002 – № 9/10 – С. 369 – 418.
35. Плотин. Эннеады / Плотин / Пер. с древнегреч., латин. и др. – К.: «УЦИММ-ПРЕСС», 1995. – 395 с.
36. Роттердамський Е. Похвала глухості. Домашні бесіди / Еразм Роттердамський / Пер. з латини В. Литвинова, Й. Кобова.– К.: Основи, 1993. – 319 с.
37. Сэкст Эмпирик. Три книги пирроновых положений / Сэкст Эмпирик / Сочинения в 2-ух тт. Т. 2. / Общ. ред. А. Ф. Лосева. Пер. с древнегреч. – М.: «Мысль», 1970. – С. 207–380.
38. Сенека Луцій Анней. Моральні листи до Луцілія / Сенека Луцій Аней; [пер. А. Содомора]. – [3. вид]. – К.: Основи, 2005. – 604 с.
39. Сковорода Г. С. Діалог. Назва його — потоп зміїний / Григорій Сковорода / Твори у двох томах. Т.2. – 2-ге вид., виправ. – К.: Обереги, 2005. -140 – 178.
40. Спиноза Б. Этика / Бенедикт Спиноза. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. – 336 с.
41. Татиан. Речь против эллинов / Татиан // Ранние Отцы Церкви. Антология. Мужа апостольские и апологеты – Брюссель: Издательство «Жизнь с Богом» 1988. – С.370–406.

42. Тертулиан. О плоти Христа / Тертулиан / Избранные сочинения: Пер. с лат. / Общ. ред. и сост. А. А. Столярова. – М.: Издательская группа «Прогресс», «Культура», 1994. – С. 161–187.
43. Фихте И.Г. Основа общего наукоучения / Иоганн Фихте / Сочинения в 2-х тт. Т.1. / Сост. и примеч. В.Волжского. – СПб.: Мифрил 1993. – С. 65–338.
44. Фичино М. Платоновская теология о бессмертии души / Марсилио Фичино // Чаша Гермеса. Гуманистическая мысль эпохи Возрождения и герметическая традиция. – М.: Юристъ, 1996. – С. 176–211.
45. Юм Д. Трактат о человеческой природе, или попытка применить основанный на опыте метод рассуждения к моральным предметам / Дэвид Юм / Сочинения в 2 тт. Т.1. / Пер. с англ. С. И. Церетели и др.; Вступ. ст. А. Ф. Грязнова; Примеч. И. С. Нарского. – 2-е изд., дополн. и испр. – М.: Мысль, 1996. – С. 53–656.
46. Юркевич П.Д. Сердце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням Слова Божого / Памфіл Юркевич // Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К.: Вид-во «Україна», 2000. – С. 365–369.

Додаткова:

1. Андрущенко В.П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія : підручник для вищих навч. закл. / В. П. Андрущенко [и др.]. – 3. вид., випр. та доп. – К. : Генеза, 2006. – 656 с.
2. Андрущенко В.П. Філософія: підруч. / В. П. Андрущенко [та ін.] ; заг. ред. М. І. Горлач [та ін.]. – 2.вид., перероб. та доп. – Х. : Консум, 2000. – 672 с.
3. Алексеев П.В., Панин А.В. Теория познания и диалектика: учеб. пособие для вузов / П.В. Алексеев, А.В. Панин. – М.: Высш. шк., 1991. – 363 с.
4. Антология мировой философии: Античность. – Мн.: Харвест, М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. – 960 с.
5. Асмус В.Ф. Античная философия. Учебное пособие / Валентин Асмус. – М.: Высшая школа, 1976. – 544 с.
6. Бакрадзе К.С. Проблемы диалектики в немецком идеализме // К.С. Бакрадзе Избранные философские труды. Т. 1. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского университета, 1981. – С. 27–241.
7. Богомолов А.С. Античная философия Учебник. 2-е издание / А.С. Богомолов. – М.: Высшая школа, 2006. – 390 с.
8. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник / Іван Бойченко. – К.: КОО, Знання. 2000. – 723 с.
9. Быховский Б.Э. Людвиг Фейербах / Б.Э. Быховский. – М.: Мысль, 1967. – 240 с.
10. Великие мыслители Востока – М.: Крон-Пресс, 1999. – 655 с.
11. Волинка Г.І. Філософія Стародавності і середньовіччя в освітньому контексті: Навч. посібник / Г.І. Волинка. – К.: Вища освіта, 2005. – 544 с.
12. Волинка Г.І., Гусев В.І., Мозгова Н.Г. та ін. Історія філософії в її зв'язку з освітою: Підручник / За ред. Г.І. Волинка. – К.: Каравелла, 2006. – 479 с.
13. Вступ до філософії: Історико-філософська пропедевтика: Підручник / Г.І. Волинка, В.І. Гусев, І.В. Огородник, Ю.О. Федів. – К.: Вища школа, 1999. – 624 с.
14. Голдстейн М.Й., Голдстейн И.Ф. Как мы познаем / М.Й. Голдстейн, И.Ф. Голдстейн. – М.: Знание, 1984 – 256 с.
15. Головка Б.А. Філософська антропологія: Навч. Посібник. / Б.А. Головка. – К.: ІЗМН, 1997. – 240с.

16. Горський В.С., Кислюк К.В. Історія української філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – 488 с.
17. Горфункель А.Х. Гуманізм і натурфілософія / А.Х. Горфункель. – М.: Мысль, 1977. – 360 с.
18. Горфункель А.Х. Філософія епохи Відродження. Учеб.посібник. / А.Х. Горфункель. – М.: Высш. школа, 1980. – 368 с.
19. Гулыга А.В. Кант / А.В. Гулыга. – М.: "Молодая гвардия", 1977. – 304 с.
20. Гулыга А.В. Німецька класическа філософія / А.В. Гулыга / Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Рольф, 2001. – 416 с, с илл.
21. Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII-XVIII ст. / В.І. Гусев. – К.: Либідь, 1998. – 368 с.
22. Гусев В. Історія західноєвропейської філософії XV-XVII ст: Курс лекцій. Навчальний посібник для вузів. / В.І. Гусев. – К.: Либідь, 1994. – 251 с.
23. Драгоманов М. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / Упорядку та авт. іст.-біогр. нарису Р.С. Міщук; Приміт. Р.С. Міщука, В.С. Шандри. – К.: Либідь, 1991. – 688 с.
24. Жучков В.А. Німецька філософія раннього Просвіщення (кінець XVII – перша чверть XVIII в.) / В.А. Жучков. – М.: Наука, 1989. – 206 с.
25. Заиченко Г.А. Джон Локк / Г.А. Заиченко. – М.: Мысль, 1973. – 206 с.
26. Зеньковський В.В. Основи християнської філософії / В.В. Зеньковський. – М.: Изд-во Канон+, 1997. – 557 с.
27. Зубов В.П. Аристотель / В.П. Зубов. – М.: Изд-во АН СРСР, 1963. – 366 с.
28. Из історії культури середніх віків і Відродження. – М.: Наука, 1976. – 316 с.
29. Ильин И.А. Філософія Гегеля як учення о конкретності Бога і людини / И.А. Ильин. – СПб.: Наука 1994. – 504 с.
30. Історія філософії і культура / [В. С. Горський і др. ; отв. ред. А. Т. Гордієнко] ; АН УРСР, Ін-т філософії. – К.: Наук. думка, 1991. – 284 с.
31. Історія філософії: Енциклопедія. – Мн.: Інтерпресервіс; Книжний Дом. 2002. – 1376 с.
32. Історія філософії: Підручник / Ярошовець В.І., Бичко І.В., Бугров В.А. та ін. / За ред. В.І.Ярошовця. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
33. Канке В.А. Філософія. Історический і систематический курс. Учебник для вузів / В.А. Канке. – М.: Логос, 2001. – 272 с.
34. Карсавин Л.П. Культура середніх віків / Л.П. Карсавин. – К.: Символ – AirLand, 1995. – 200 с.
35. Кассирер Э. Жизнь и учення Канта / Э. Кассирер // Жизнь и учення Канта. – СПб.: Университетская книга, 1997. – 447 с.
36. Кессиди Ф.Х. От міфа к логосу. Становлення грецької філософії / Ф.Х. Кессиди. – М.: Мысль, 1972. – 312 с.
37. Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії. — Львів: Львівський університет імені І. Франка, 1993. – 259 с.
38. Коплстон Ф. Історія середньовікової філософії / Пер.с англ. И.Борисовой; Послесловіє М.Гарнцева / Ф. Коплстон. – М.: Энигма. 1997. – 512 с.
39. Копнин П.В. Диалектика как логика и теория познания/ П.В. Копнин. – М.: Наука 1973. – 323 с.
40. Кравців Б. Ренесанс і гуманізм на Україні / Б. Кравців // Європейське Відродження та українська література XVI-XVII ст. [Текст]: збірник / АН України. Ін-т літератури ім.Т.Шевченка ; Ред. О. Мишанич. – К.: Наукова думка, 1993. – С.300–319.

41. Лекторский В.А. Теория познания / В.А. Лекторский // *Философская энциклопедия*. В 5-ти тт. Т.1. / Глав. ред. М.Д. Константинов. – М.: «Советская энциклопедия», 1970. – С.216 – 223.
42. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Софисты. Сократ. Платон / А.Ф. Лосев. – М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков: Фолио, 2000. – 846 с.
43. Лук'янець В. Філософія сучасності. Прорив за обрій метафізики тотожності: Стаття перша / В.С. Лук'янець // *Філософська думка*. — Київ, 2002. — № 4. — С. 16 – 35.
44. Лукьянов А.Е. Становление философии на Востоке (Древний Китай и Индия) / А.Е. Лукьянов / Издание 2-е, исправленное и дополненное. – М.: ИНСАН, РМФК, 1992. – 208 с.
45. Майоров Г.Г. Теоретическая философия Готфрида В.Лейбница / Г.Г. Майоров. – М.: Изд-во Московского университета, 1973. – 264 с.
46. Майоров Г.Г. Формирование средневековой философии / Г.Г. Майоров. – М.: Мысль, 1979. – 432 с.
47. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию / М.К. Мамардашвили. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
48. Маслов С. Культурно-національне відродження на Україні в кінці XVI і першій половині XVII століття / С. Маслов // *Європейське Відродження та українська література XVI-XVII ст.* [Текст:] сборник / АН України. Ін-т літератури ім.Т.Шевченка ; Ред. О. Мишанич. – К.: Наукова думка, 1993. – С.319 – 341.
49. Матвиевская Г.П. Рене Декарт / Г.П. Матвиевская. – М.: Просвещение, 1976. – 112 с.
50. Мир философии: книга для чтения. В 2-х ч. Ч. 1. Исходные философские проблемы, понятия и принципы. – М.: Политиздат, 1991. – 672 с.
51. Мозгова Н.Г. Київська духовна академія, 1819-1920: Філософський спадок / Н.Г. Мозгова. – К.: Книга, 2004. – 320 с.
52. Мозгова Н.Г. Логіко-гносеологічна проблематика в київській духовно-академічній філософії XIX — початку XX ст / Н.Г. Мозгова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – 170 с.
53. Мотрошилова Н.В. Путь Гегеля к «Науке логики» / Н.В. Мотрошилова. – М.: Наука, 1984. – 351 с.
54. Нарский И.С. Готфрид Лейбниц / И.С. Нарский. – М.: Мысль, 1972. – 239 с.
55. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVII. Учебное пособие / И.С. Нарский. – М.: Высшая школа, 1974. – 379 с.
56. Нарский И.С. Западноевропейская философия XVIII в. Учебное пособие / И.С. Нарский. – М.: Высшая школа, 1973. – 302 с.
57. Нарский И.С. Современные проблемы теории познания / И.С. Нарский.. – М.: Знание, 1989. – 62с.
58. Нарский И.С. Девид Юм / И.С. Нарский. – М.: Мысль, 1973. – 180 с.
59. Несторенко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини. Навчальний посібник для студентів вищих учбових закладів / В.Г.Несторенко. – К.: Абрис, 1995. – 336 с.
60. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах / І.В. Огородник, М.Ю. Русин. – К.: Либідь, 1997. – 328 с.
61. Ортега-и-Гасет Х. Что такое философия? / Хосе Ортега-и-Гассет. – М.: Наука, 1991. – 408 с.
62. Петрушенко В. Епістемологія як філософська теорія пізнання / В. Петрушенко. – Львів: Вид-во держ. ун-ту «Львівська політехніка», 2000. – 296 с.
63. Платон. Діалоги / Платон. – К.: Основи, 1995. – 394 с.
64. Попович М. Нарис історії культури України / М.В. Попович / Вид. 2-ге, випр. – К.: АртЕк, 2001. – 728 с.

65. Попович М.В. Логіка і наукове пізнання / М.В. Попович. – К.: Наукова думка, 1971. – 155 с.
66. Рассел Б. История западной философии: В 2-х тт. / Б. Рассел. – М.: Миф, 1993. – 954 с.
67. Рассел Б. Человеческое познание / Б. Рассел. – К.: Ника-центр, 1997. – 560 с.
68. Римские стоики: Сенека. Эпитет. Марк Аврелий. – М.: Республика, 1995 – 463 с.
69. Современный философский словарь / Под ред. д-ра филос. наук, проф. В.Е. Кемерова. – М. – Бишкек – Екатеринбург: Одиссей, 1996. – 608 с.
70. Соколов В.В. Очерки философии эпохи Возрождения / В.В. Соколов. – М.: Высшая школа 1962. – 168 с.
71. Соколов В.В. Спиноза / В.В. Соколов. – М.: Мысль, 1973. – 224 с.
72. Соколов В.В. Средневековая философия: Учеб. пособие для филос. фак. и отделений ун-тов / В.В. Соколов. – М.: Высш. школа, 1979. – 448 с, ил.
73. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: від Декарта до Вітгенштайна / Р. Стратон / Переклад з англійської О. Коваленко. – К.: Основи, 1998. – 331 с.
74. Стрельцов Г.Я. Блез Паскаль / Г.Я. Стрельцов. – М.: Мысль, 1975. – 237 с.
75. Субботин А.Л. Фрэнсис Бекон / А.Л. Субботин. – М.: Мысль, 1974. – 175 с.
76. Трубецкой С.Н. Курс истории древней философии / С.Н. Трубецкой. – М.: Гуманит. изд. центр. ВЛАДОС; Русский Двор, 1997. – 576 с.
77. Философский энциклопедический словарь / Под. ред. Е.Ф. Губского. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 569 с.
78. Філософія: Навч. посібник / Бичко І.В. та ін. Вид. 2-ге. – К.: Либідь, 1994. – 576 с.
79. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В.І.Шинкарука. – К.: Абрис, 2002. – 744 с.
80. Хоменковская А.И. Лоренцо Валла — великий итальянский гуманист / А.И. Хоменковская. – М.; Л.: Наука, 1964. – 145 с.
81. Чанышев А.Н. Курс лекций по древней философии: Учеб. пособие для филос. фак. и отделений ун-тов. / А.Н. Чанышев. – М.: Высш. школа, 1981. – 374 с.
82. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К.: Вид-во Орій при УКСП Кобза, 1992. – 230 с.
83. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. Курс лекцій. / В.І. Шевченко. – К.: ІСДО, 1993. – 168 с.
84. Это человек: Антология. Сборник статей. – М.: Высшая школа, 1995. – 439 с.
85. Ярошовець В.І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. Підручник / В.І. Ярошовець. – К.: Знання України, 2004 – 214 с.
86. Ярошовець В. І. Людина в системі пізнання / В.І. Ярошовець. – К.: Педагогіка, 1996. – 208 с.